

evidență, conservare, restaurare

În sprijinul activității muzeale:

„Norme privind ocrotirea și conservarea bunurilor cultural-artistice, tehnice, științifice care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al Republicii Socialiste România”

AUREL MOLDOVEANU

Recent Consiliul Culturii și Educației Socialiste a elaborat și difuzat normele de ocrotire și conservare a patrimoniului cultural național¹. În ansamblul măsurilor menite să asigure patrimoniului o existență cât mai îndelungată, apariția normelor poate fi considerată ca un eveniment, dată fiind importanța lor practică pentru deținătorii bunurilor respective și pentru cadrele de specialitate implicate în cercetarea, valorificarea, conservarea și restaurarea lor.

După apariția Legii ocrotirii patrimoniului, activitatea de ocrotire și conservare a cunoscut o dezvoltare continuă, cu o arie de cuprindere teritorială tot mai largă, care îmbrățișează, în liniile ei mari, aproape totalitatea bunurilor.

Dar în pofida marilor progrese realizate în acest sens, activitatea de ocrotire și conservare a continuat totuși să fie grevată de carențe care își au explicația, printre altele și în lipsa unor reglementări precise. Evident la aceasta trebuie să adăugăm, și nu în ultimă instanță,

cunoașterea lacunară a factorilor, etologiei și mecanismelor proceselor de alterare-degradare ca și tendința minimalizării acestor procese și a efectelor lor potrivit principiului „Ceea ce nu se vede nu există”.

Aș fi trecut mai ușor peste acest aspect dacă el nu ar explica o situație de-a dreptul paradoxală în activitatea multor muzee: transformarea factorilor cu funcție de ocrotire și conservare în contrariul acestor îndatoriri.

Privind prin prisma celor menționate mai sus, utilitatea normelor crește în mod considerabil. Dar simpla lor apariție nu va rezolva însă toate problemele ocrotirii patrimoniului, mai ales cele determinate de necunoaștere sau de lipsă de conștiință profesională. Indicând însă precis raporturile care trebuie să se stabilească între bunurile de patrimoniu și cei care le dețin sau le folosesc, precizând condițiile, cadrul, modul în care trebuie întreprinse activitățile de cercetare, valorificare expozițională, depo-

zitare, mînuire, ambalare, transport ale patrimoniului, normele vor determina — sperăm — o altă atitudine față de aceste probleme, modificînd în sens pozitiv și nivelul de răspundere al tuturor cadrelor.

Nu este în intenția noastră să reluăm în acest cadru prevederile normelor, care dealtfel, sînt foarte clar exprimate. Dorim doar să atragem atenția asupra unor aspecte de ordin tehnic, metodologic și mai ales organizatoric pe care le ridică aplicarea lor.

Nu însă înainte de a ne opri asupra unor probleme de principiu. Normele subliniază, odată mai mult, primatul profilaxiei, accentul care se pune, în cadrul politicii generale de ocrotire, pe activitățile de prevenire a alterărilor și degradărilor.

Normele ne obligă să abordăm global și egal toți factorii de risc, adică acei factori de care depinde starea patrimoniului. Se știe, sănătatea patrimoniului depinde de un mare număr de factori care acționează independent sau corelat, în acest caz prezența simultană a unora potentează nocivitatea celorlalți. Ocrotirea patrimoniului va deveni astfel efectivă doar dacă acești factori vor fi neutralizați și se vor lua în considerare și rezolva, concomitent, toate problemele de care depinde starea patrimoniului. Altfel factorii ignorați vor acționa distructiv, chiar dacă s-au luat anumite măsuri.

Normele rezolvă în mod logic ceea ce a părut multă vreme a fi o dilemă insolubilă: expunere sau conservare, între aceste două activități existînd anumite incompatibilități. Cu excepția unor cazuri speciale, normele nu formulează interdicții de valorificare expozițională a bunurilor de patrimoniu, cu toate că această activitate mărește considerabil numărul situațiilor în care factorii de risc devin foarte virulenți.

Pentru a preveni astfel de situații normele precizează condițiile de ordin metodologic, organizatoric și tehnic în care trebuie să se efectueze orice expoziție. Și dacă totuși s-ar ivi situații în care dilema ar fi obiectivă, normele precizează — în mod cu totul justificat — că va trebui să se acorde prioritate conservării, pentru că nici un considerent sau

situație nu ar face acceptabilă o activitate, oricît de majoră ar fi aceasta, dacă patrimoniul folosit ar fi afectat într-o măsură cît de mică.

În sfîrșit aplicarea practică a normelor de ocrotire și conservare nu pretinde, în marea majoritate a cazurilor, mijloace materiale deosebite, investiții mari, soluții constructive dificile, foarte multe prevederi putînd fi transpuse în practică dovedind doar preocupări practice de bună gospodărire. Afară numai de cazul în care unii conducători de instituții vor să substituie (există această tentație) în organizarea depozitării colecțiilor muzeale, unor soluții simple, funcționale, accesibile din punct de vedere financiar, mobilierul de melacart prevăzut cu cristale și fenererie cromată, un lux cu totul inutil.

Se poate afirma astfel că normele vor fi eficiente doar în măsura în care conservarea va deveni o preocupare a tuturor celor care lucrează în muzee, doar în măsura în care se va manifesta înțelegere deplină pentru importanța acestui domeniu și cînd diferitele situații, probleme etc. se vor rezolva în spiritul și litera Legii ocrotirii patrimoniului cultural național.

Primul capitol al normelor se ocupă de activitatea de valorificare expozițională. La acest capitol ar fi de menționat cîteva aspecte. În primul rînd obligația de a nu accepta „pe loc, din ochi” ca bun pentru expoziție (depozit etc.) orice spațiu din perimetrul unui imobil, înainte de a-i determina precis calitatea pe baza unor cercetări pe o durată suficient de lungă pentru a fi concludentă.

Ceea ce apare ca inedit este prevederea de a obține o aprobare în acest sens de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Prevederea, evident, va complica puțin lucrurile, dar în schimb va rezolva în mod corespunzător o problemă cu implicații și complicații mai ales în cazurile în care unele unități ar fi obligate să-și desfășoare activitățile în condiții contraindicate de conservarea științifică.

În același context sînt de relevat cîteva măsuri organizatorice care decurg din

aplicarea prevederilor § 1.0.3., 1.2.0., 1.3.5. și 1.3.6.

Astfel la § 1.0.3. se menționează că se interzice introducerea bunurilor cultural-artistice în spații nou construite, renovate, restaurate etc. înainte de trecerea unei perioade de cel puțin trei luni pentru că cercetările au demonstrat nocivitatea substanțelor și particulelor de natură gazoasă sau solidă emenate de zidurile încăperilor.

Practic instituțiile care vor fi în situația de a folosi astfel de spații vor trebui să țină seama de acest nou element, corelându-l la programarea etapelor expoziției. Prevederea va trebui să fie luată în considerare și la fixarea calendarului de expoziții, termenele lor de finalizare fiind stabilite în general, în mod arbitrar. Din această cauză, cu câteva zile înaintea deschiderii unei expoziții, începe o adevărată cursă contra cronometru pentru recuperarea întârzierilor datorate lipsurilor organizatorice.

Va trebui pusă de acord metodologia organizării expozițiilor cu prevederile normelor de ocrotire, în mod special în ceea ce privește următoarele aspecte:

a. — Corelarea cerințelor de valorificare expozițională cu capacitatea de lucru — din nefericire foarte redusă — a laboratoarelor zonale de restaurare. Pentru că normele, ca și Legea ocrotirii patrimoniului, interzic atât folosirea obiectelor nerestaurate cât și „fățuirea” unor obiecte pentru expunere într-o activitate programată „după ureche”.

În această privință va trebui:

— să se alcătuiască din timp, cu cel puțin un an înainte, calendarul manifestărilor în care sînt implicate obiectele de patrimoniu (ceea ce este posibil în majoritatea cazurilor);

— să se pună la punct în același termen și lista obiectelor din care se va selecta ceea ce va fi expus. (Este preferabil ca obiectele selectate să prezinte cât mai puțin probleme de restaurare);

— să se facă, imediat, intervenții pentru includerea obiectelor respective în planul național anual de restaurare.

b. — Proiectarea prealabilă a expozițiilor. Spre deosebire de ceea ce se înțelege în prezent prin proiectare, această noțiune are în accepțiunea prevederilor din norme o sferă mai cuprinzătoare. În spiritul normelor proiectarea prealabilă echivalează cu elaborarea unei documentații complexe și complete care să cuprindă toate activitățile, modul lor de rezolvare, etapizarea, asigurarea materială, responsabilitățile etc.². Evident că un asemenea proiect ar fixa în spațiul expozițional locul fiecărui obiect, tehnica de montare, prin colaborarea simultană a celor trei competențe din echipa de lucru: muzeograful, arhitectul, conservatorul.

Montarea obiectelor să se facă numai după amenajarea completă a spațiului respectiv, a vitrinelor și modulelor de susținere. Urmărind modul în care se montează astăzi o expoziție, nu poți să nu remarci dezordinea și lipsa de curățenie care domnesc în sălile respective, foiala continuă printre obiectele întinse pe jos în întregul sector, într-o completă lipsă de protecție. Se lucrează „non stop” pentru a recupera timpul pierdut și pentru a compensa astfel în două zile și trei nopți unele carențe de ordin organizatoric, de ritm de lucru, dar și pentru a rezolva criza de timp creată artificial de fixarea unui calendar necorelat cu cerințele reale ale unei activități normale. Oricare ar fi explicația, efectele negative asupra stării patrimoniului sînt notabile. Normele previn astfel de situații, impunînd proiectarea prealabilă cu ajutorul căreia se poate stabili exact durata reală a activității respective, luîndu-se în considerare și cerințele ocrotirii bunurilor; pe de altă parte impunînd ca montarea exponatelor să înceapă doar atunci cînd toate lucrările pregătitoare au fost terminate.

Normele abordează și problemele supravegherii spațiilor expoziționale, securitatea obiectelor expuse, precizînd totodată și atribuțiile personalului respectiv. În aceeași ordine de idei este indicat ca activitățile din sălile de expoziție, atât cele cu obiectul, cât și curățenia, întreținerea etc. să se efectueze în afara programului de vizitare. O mențiune în legătură cu obligația de a evacua sau proteja

exponatele din spațiile în care efectuarea unor lucrări ar crea impurități sau pericole potențiale pentru obiecte.

Pentru că praful, sau complexul de impurități definit astfel, continuă să fie un inamic redutabil pentru opera de artă, normele interzic folosirea mochetelor și recomandă folosirea papucilor de protecție. Cum din punctul de vedere al curățeniei spațiilor muzeale și ale celor de acces, lucrurile lasă de dorit, este necesar să se acorde o atenție mai mare acestui aspect, organizînd în mod corespunzător activitatea zilnică de curățenie și cea generală (care trebuie efectuată săptămînal. Și nu trebuie uitat niciodată, starea de curățenie trebuie să fie un atribut al *întregului* spațiu muzeal.

În norme a fost inclusă recomandarea ca la închiderea expoziției să se scoată de sub tensiune instalația de iluminat. Este o măsură care vizează creșterea securității. Va trebui de asemenea, să se modifice și schemele de montaj care comandă iluminatul pe „coloane cu mai multe săli” întrucît mărește inutil consumul de energie și împiedică aplicarea unor măsuri de prevenire a efectelor fotochimice.

Trebuie menționată și reducerea programului de vizitare a muzeelor în aer liber. Pentru protejarea și conservarea obiectelor și instalațiilor, obiectivele vor fi închise în perioada 15 octombrie—15 aprilie. Muzeele în aer liber, care au mari probleme cu conservarea patrimoniului și un acut deficit de forță de muncă *vor folosi cu precădere* personalul devenit disponibil la conservarea obiectelor și a instalațiilor.

Normele acordă un spațiu larg problemelor depozitării colecțiilor. Alături de spațiul expozițional, organizarea depozitării bunurilor cultural-artistice prezintă un mare număr de necunoscute și neajunsuri. Insuficiențele depozitului muzeal — primitiv pe planul organizării, neunitar, nefuncțional, cu spații insuficiente și necorespunzătoare, nerațional folosite, cu obiecte așezate incorect etc. — determină accelerarea proceselor de îmbătrînire naturală a obiectelor de natură organică, degradarea lor. Soluțiile nu sînt întotdeauna ușor de găsit pentru că orga-

nizarea unui astfel de spațiu nu se reduce doar la o simplă așezare de obiecte — cum se crede și se practică — ci impune găsirea de răspunsuri unui mare număr de probleme cum ar fi amplasarea lor în perimetrul instituției, asigurarea calității mediului ambiant, optimizarea criteriilor de structură, proiectarea amplasării obiectelor, a mobilierului, sistemului de evidență etc.

Pornind de la aceste probleme, normele indică metodologii și soluții care permit rezolvarea lor optimă. Pentru prima dată se legiferează adoptarea tipodimensionării în organizarea unui astfel de spațiu, criteriu cu care specialiștii din muzee s-au familiarizat deja în cadrul programelor de perfecționare. Este un nou concept de organizare a depozitului, pus la punct în țara noastră cu prilejul depozitării temporare a colecțiilor Castelului Peleş.

Tipodimensionarea presupune gruparea colecțiilor potrivit naturii materialelor din care acestea sînt făcute (textile, metale, lemn etc.) tipului morfologic (forme și proprietăților fizico-mecanice), formatului. Într-un format se înscriu toate obiectele de același tip morfologic care au aceleași dimensiuni sau dimensiuni apropiate dar mai mici.

Normele recomandă adoptarea acestui criteriu deoarece:

— Optimizează indicele de utilizare a spațiului. Nu de puține ori se dublează capacitatea de depozitare ceea ce nu este de neglijat într-un context în care multe unități acuză o acută lipsă de spațiu.

— Asigură condiții de conservare întrucît gruparea și așezarea obiectelor se face potrivit naturii, forme, dimensiunilor, altor particularități specifice fiecărui tip morfologic.

Introducerea proiectării în metodologia organizării depozitului va oferi avantaje incontestabile în rezolvarea, pe baze științifice, a numeroaselor sale probleme: desfășurarea activităților într-o ordine logică, grafice riguroase, soluții verificabile bazate pe studii, modelare grafică și matematică etc. Un element cheie al proiectului, o adevărată piatră de

încercare, va fi, în afara amplasării detaliate a obiectelor, elaborarea modulelor de depozitare potrivit condițiilor prevăzute de norme (§ 2.2.1.—2.2.1.5). Spiritul acestora tinde să impună pieselor o funcționalitate deplină, ceea ce se poate realiza — spre deosebire de ceea ce gândesc unii specialiști seduși de strălucirea melacartului — și cu mijloace simple, ieftine, accesibile, la îndemîna oricărei unități.

Ducerea și plasarea obiectelor în spațiile atribuite trebuie făcute, potrivit normelor, cu aceeași grijă și solicitudine ca și în cazul mișcării obiectelor în spațiile expoziționale. Operația nu poate începe înainte ca încăperile să se fi pus la punct (§ 1.0.3—2.0.1—2.0.2.4.), înainte de a se fi executat, montat și codificat modulii de depozitare, precum și celelalte amenajări speciale încît obiectele să fie duse rînd pe rînd direct la locurile lor.

Normele rezolvă problema accesului cadrelor în spațiile de depozitare potrivit principiului: cît mai puțini prin depozit și numai în cazuri de strictă necesitate. Activitățile cu obiectul — conservare, fotografiere, cercetare, fișare — trebuie să se desfășoare în încăperi special amenajate (nici măcar în birouri!). În viitor va trebui să se țină seama și de aceste necesități atunci cînd se stabilește structura spațiilor muzeale.

Scoaterea obiectelor din depozite, (chiar pentru activități efectuate în incinta muzeului) va trebui să fie menționată într-un caiet de mișcarea obiectelor, în care se vor trece informații privind natura solicitării (studii, fotografieri, conservare, expoziție etc.) data, durata etc. În mod evident consemnarea acestor elemente nu izvorăște din nu știu ce spirit birocratic. Ea este impusă de nevoia de a obține relații de anamneză exacte, indispensabile în analiza cauzală a modificărilor stării bunurilor. Pe această bază se vor putea aplica măsuri de profilaxie care constituie însăși substanța, miezul politicii de ocrotire a bunurilor de patrimoniu.

Reglementarea activității pe care le determină exploziva folosire a patrimoniului într-un număr tot mai mare de expoziții (de nivel național sau internațional) nu putea fi ignorată de normele de ocrotire întrucît aceste activități în care se folosesc nu numai din ce în ce mai multe bunuri de patrimoniu dar și de valoare deosebită, prezintă serioase inconveniente pe planul conservării lor.

Privind prin prisma unei foarte exacte constatări a unui cercetător al acestor probleme (respectiv „Ori de cîte ori un obiect este mișcat sau manipulat moare cîte puțin”) ³ va trebui să manifestăm grijă și răspundere deosebite cînd ambalăm, transportăm, expunem bunurile de patrimoniu. Dealtfel normele recomandă grijă și precauție în toate fazele mînuirii obiectelor, operație care trebuie efectuată numai cu personal instruit și conștient de valoarea lor.

Aceleași norme interzic itinerarea bunurilor care au o avansată stare de fragilizare sau o stare de conservare precară deoarece, manipularea, ambalarea, transportarea și expunerea lor în asemenea condiții, chiar dacă vor fi făcute cu multe precauții, vor dăuna stării lor de sănătate.

Se prevede obligativitatea elaborării *documentației de stare* ori de cîte ori bunurile de patrimoniu se trimit în afara perimetrului unității deținătoare. Documentația stării de sănătate va crea posibilitatea urmăririi exacte și complete a evoluției stării obiectelor, iar pe această bază analiza cauzelor alterărilor constatate, luarea măsurilor necesare pentru ca astfel de situații să nu se repete. Ceea ce va determina în final mai multă grijă pentru starea obiectelor, creșterea responsabilității — morale și materiale — a tuturor factorilor implicați în manipularea, ambalarea, itinerarea acestor bunuri.

Documentația constă în principal din descrierea stării de conservare și dintr-un ansamblu de fotografii pentru ca predarea și primirea obiectelor împrumutate (în ambele sensuri) să se facă pe baza unui instrument obiectiv, a cărui valabilitate să fie acceptată de toate părțile.

Normele obligă organizatorii de expoziții să asigure conservarea bunurilor itinerate pe toată durata activității respective, începînd cu momentul preluării obiectului și terminînd cu înapoierea sa, inclusiv perioada în care expoziția se află la alți parteneri (care trebuie obligați prin formule eficiente să asigure aceleași standarde de calitate a mediului, tehnici de etalare corecte etc.). Și întrucît în anumite cazuri, bunuri de mare valoare, expuse în săli climatizate, au suferit pentru că au fost reambalate în cutii umede și mucegăite, organizatorul este obligat să conserve și ambalajele cu care au fost transportate obiectele expuse.

Evident că aplicarea prevederilor de ambalare, itinerare, expunere a bunurilor de artă solicită nu numai atenție, preocupare, soluționare inteligentă ci și asigurarea unor mijloace materiale fără de care cele mai bune intenții nu au nici o finalitate. Lipsa de fonduri care se invocă în anumite situații nu izvorăște dintr-o situație obiectivă. Sub pretextul că se poate și așa (de ce nu, dacă de mult timp așa se face?) se continuă o practică extrem de dăunătoare care are la origine, așa cum spuneam mai sus, lipsa de cunoștințe și de conștiință profesională, uneori chiar lipsa de răspundere, mai curînd, decît absența unor mijloace materiale. Precizînd condițiile pe care trebuie să le îndeplinească un ambalaj cu care se itinerează bunurile cultural-artistice, normele indică măsuri aproape complete de protejare astfel încît această activitate, de mare răspundere și importanță socială, să nu se transforme în acțiuni periodice de degradare a bunurilor implicate.

Filmarea — fotografierea bunurilor cultural-artistice de natură organică pot afecta — în anumite condiții — starea acestora. În consecință, pentru protejarea lor normele stabilesc măsuri corespunzătoare. Se precizează mai întîi că aprobarea de filmare-fotografiere trebuie solicitată numai pentru bunurile de natură organică. Aprobarea se dă de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste după ce s-a obținut avizul deținătorului. Se menționează de asemenea că aprobarea (sau respingerea) solicitărilor se face pe baza unor criterii cum ar fi caracterul

major sau minor al acțiunii, posibilitatea utilizării altor surse de ilustrație etc.

Unitatea deținătoare este obligată să instruiască echipele de filmare — fotografiere și să asigure supravegherea competentă a activității acestora. Filmarea — fotografierea trebuie să se efectueze într-un spațiu special amenajat pentru ca obiectele să nu fie traumatizate iar calitatea imaginii — corespunzătoare (& 4.6.2.). Încă o dată reiese cerința ca în structurarea spațiului muzeal să se țină seama și de alte utilități decît cele „tradiționale”: sală de expoziție, depozit, birou. Un muzeu modern are egală nevoie și de spații pentru studiul obiectelor, pentru filmarea — fotografierea lor, pentru laboratoare etc. ceea ce este impus nu numai de cerințele unei mai bune organizări a activităților respective dar și de adoptarea unor măsuri efective de protejare a obiectelor în spiritul prevederilor Legii patrimoniului.

Ultimul capitol al normelor se ocupă, pe larg, de atribuțiile personalului științific în ceea ce privește activitatea de ocrotire și conservare a bunurilor. Sînt menționate, pe rînd, atribuțiile conservatorului de colecție, secție, muzeu, ale conservatorului de la oficiile județene de patrimoniu iar la capitolul Dispoziții finale, atribuțiile celorlalte cadre: muzeografi, șefi secție, directori muzeu.

Trebuie spus că „încărcarea” acestor cadre cu atribuții pe linia ocrotirii și conservării patrimoniului este binevenită. Pentru că ele sînt cele care hotărăsc soarta obiectului. Ele pot ocroti obiectul, sau dimpotrivă, ori de cîte ori acesta este expus, depozitat, manipulat, itinerat, ambalat etc. Și este o anomalie faptul că în prezent cadrele care se ocupă de organizarea activităților în care sînt implicate bunurile de patrimoniu nu-și pun și întrebarea dacă obiectele sînt sau nu protejate. Nu de puține ori echipe neinstruite ale I. S. „Decorativa” folosesc tehnici incorecte de montare a exponatelor, dăunătoare, sub ochii impasibili ai specialiștilor din muzee care, probabil, găsesc că sînt absolviți de răspundere dacă cei care procedează așa sînt din afara muzeului. Am întîlnit în unele muzee

cărți și textile de mare valoare bătute în cuie, documente de patrimoniu lipite, prinse cu benzi adezive, obiecte montate direct pe pereți, corpuri de iluminat plasate în interiorul vitrinelor cu expozate de natură organică etc. Toate răspunsurile au fost invariabil aceleași în a stabili responsabilitatea: echipele de la I. S. „Decorativa”. Este cel puțin curios că specialiștii care cunosc valoarea obiectelor respective să rămână astfel indiferenți în fața unor asemenea acte.

Normele încearcă să pună capăt acestei stări de lucruri precizând că personalul științific este direct răspunzător de starea patrimoniului. În norme s-a precizat, pe aceeași linie a înțelegerii activității de ocrotire — conservare — restaurare, că personalul specializat în astfel de activități — conservatori și restauratori să fie folosit numai în activități de profil (& 6.9.6.). Atribuțiile pe această linie nu sînt nici puține și nici ușor de îndeplinit. Cu înțelegerea corectă a acestei prevederi, sperăm că se va curma o altă practică: folosirea conservatorului în activități care nu au nici o legătură cu ocrotirea și conservarea patrimoniului (supraveghere, dactilografie, casierie, montări expoziții, desen pentru arheologie etc.) fapt care duce la neglijarea activităților de conservare — restaurare. Dealtfel normele precizează nu numai faptul că conservatorii trebuie să se ocupe de conservarea patrimoniului dar că în cadrul activității generale a muzeului preocupările tuturor cadrelor pentru conservarea bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național au prioritate.

Preocupările pentru rezolvarea acestor probleme vor fi materializate în cel mai scurt timp, pentru început urmînd să se elaboreze la nivelul fiecărei unități programe corespunzătoare de traducere

în viață a prevederilor normelor de ocrotire — conservare.

Evident, normele conțin și alte prevederi menite să asigure bunurilor din patrimoniul național o stare corespunzătoare. Cu toate că normele pot fi un instrument deosebit de util în activitatea practică a lucrătorilor de muzeu, simpla lor apariție nu va avea nici un efect dacă cei cărora li se adresează nu vor înțelege că la ora actuală pentru un lucrător de muzeu nu este o sarcină mai importantă decît aceea de a pune la adăpost de efectele nocive ale factorilor de deteriorare ceea ce poporul român a creat de-a lungul existenței sale, documentele care atestă existența, lupta, creația, sacrificiile făcute de acesta în decursul zbuciumatei sale existențe. În consecință multora din aspectele neconforme cu spiritul și litera prevederilor Legii ocrotirii patrimoniului și a Normelor pentru ocrotirea și conservarea acestor bunuri, care se întîlnesc la fiecare pas prin muzee, trebuie să li se pună capăt cît mai rapid cu putință.

NOTE

¹ — S-au tipărit în broșură comună următoarele documente:

Legea nr. 63/1974. Legea ocrotirii patrimoniului cultural național al Republicii Socialiste România.

Norme privind ocrotirea și conservarea bunurilor cultural-artistice, tehnice, științifice care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al Republicii Socialiste România.

² — Problemă cuprinzător tratată de A. Moldoveanu în: „Proiectarea activităților de ambalare, transport și depozitare”, Revista muzeelor și monumentelor”, nr. 5/1977.

³ — „Every time an object is moved or handled it dies a little”. David Little, director, Essex Institute, Salem, Massachusetts”. Citat de Caroline K Keck în „Safeguarding your collection in travel”, p. 9.

RÉSUMÉ

L'article s'occupe de certains problèmes d'organisation, de méthode et de techniques soulevés par l'apparition des *Normes concernant la protection et la conservation des biens culturels-artistiques, techniques, scientifiques qui font partie du patrimoine culturel national mobile de la République Socialiste de Roumanie*, élaborées et diffusées

par le Conseil de la Culture et de l'Education Socialistes dans le réseau des musées à l'intention des possesseurs de ces biens.

L'auteur considère l'apparition des normes comme un événement particulièrement important dans l'activité de protection du patrimoine. Les normes réglementent tous les aspects de l'activité

de protection et de conservation, les rapports entre les objets et leurs possesseurs, entre les objets et le milieu ambiant et précise les devoirs des possesseurs et de ceux qui utilisent les objets tout en indiquant les conditions, le cadre et la manière dont on doit entreprendre les actions de mise en oeuvre à l'aide des expositions.

Les normes abordent dans des chapitres séparés la manière dont les lieux culturels et artistiques sont exposés, déposés, manipulés, emballés et transportés, filmés et photographiés, de même que les attributions du personnel spécialisé des musées. L'auteur discute d'abord quelques principes qui ont été à la base de l'élaboration des normes: accorder priorité à la prophylaxie, aborder d'une façon globale et égale tous les facteurs de risque et les conditions qui peuvent affecter le patrimoine, répondre d'une manière adéquate le rapport entre l'exposition et la conservation etc.

Evidemment, ne pouvant pas commenter tous les paragraphes des normes, l'auteur insiste sur des aspects qui, par leur importance et leurs implications, nécessitent des éclaircissements, des motivations d'options etc. Parmi ceux-ci, figure la façon dont on a conçu la solution des problèmes de mise en oeuvre à l'aide des expositions. En ce sens, on relève l'obligation des musées de ne pas introduire de tels biens dans les espaces récemment construits ou rénovés avant trois mois depuis la fin des travaux et on insiste sur la nécessité de déterminer la qualité du milieu ambiant dans les espaces nonclimatisés, utilisant des moyens adéquats, durant des périodes suffisamment larges pour être concluantes.

On accorde un espace plus large à l'un des problèmes qui présente de nombreuses lacunes (même sur le plan mondial): les dépôts de biens culturels et artistiques, et on relève deux aspects: l'organisation des espaces où l'on va garder les biens en les projetant au préalable (ce qui permet de résoudre les problèmes par les études et modelage); le groupement des objets conformément à la nature des matériaux (bois, céramique, textiles, peinture etc), au type morphologique et au format (dimension type). Ce mode de grouper les objets optimise

l'emploi de l'espace (ce qui est très important dans le cas des unités qui ne disposent pas d'espaces suffisants) et assure des conditions de conservation (vu que le groupement et le placement des objets ont lieu en conformité avec la nature, la forme, la dimension et les autres particularités des objets).

L'auteur met également en évidence qu'un chapitre des normes aborde le système des relations ainsi que les conditions dans lesquelles on doit résoudre les problèmes de manipulation, d'emballage et de transport, étant donné que l'organisation d'expositions (au niveau national et international) connaît dernièrement un développement explosif. Si l'on ne prend pas des mesures adéquates, cette intense activité expositionnelle ne restera pas sans modifications indésirables au sujet de l'état des biens. On insiste sur l'obligation d'élaborer la documentation d'état, de même que sur les conditions que doit remplir un module d'emballage: rigide, étanche, résistant, imperméable, bien isolé du point de vue thermique, avec stabilité microclimatique employant des matériaux destinés à annuler les chocs et les trépidations.

L'auteur présente en fin quelques aspects d'ordre pratique qui découlent de l'identification des attributions de protection et de conservation du personnel de spécialité, des musées. Sauf les attributions qui incombent aux conservateurs (en Roumanie, les conservateurs sont spécialisés dans des activités qui entrent dans la sphère de la protection, de la préservation et de la conservation générale), des tâches de ce genre qui reviennent aussi aux muséographes et aux directeurs des musées. Les normes statuent le fait que ces derniers sont responsables de l'état du patrimoine des unités où ils travaillent, car la protection et la conservation du patrimoine sont privatives dans l'activité générale du musée.

On considère que cette tâche supplémentaire qui revient à ces cadres est bienvenue car, en dernière instance, c'est eux qui décident le sort des objets par la manière dont ils résolvent les activités dans lesquelles ceux-ci sont impliqués.